

Z kroniki naukowej

JUBILEUSZ 575-LECIA UNIWERSYTETU KAROLA MARKSA W LIPSKU KONFERENCJA NAUKOWA INSTYTUTU ZACHODNIEGO I INSTYTUTU STUDIÓW MIĘDZYNARODOWYCH UKM

W 1984 r. Uniwersytet w Lipsku (NRD) obchodził 575 rocznicę swego istnienia. Założony w 1409 r. przez profesorów i studentów niemieckich, którzy opuścili Pragę na tle różnych konfliktów z Czechami, a ściślej po ustanowieniu na praskim Uniwersytecie Karola władz czeskich, wznowił po II wojnie światowej swą działalność dnia 5 lutego 1946 r. za przyzwoleniem i z pomocą okupacyjnych władz radzieckich. Na mocy decyzji Prezydium Rady Ministrów NRD z dnia 5 maja 1953 r. otrzymał — w uznaniu zasług dla odnowy szkolnictwa wyższego w Niemieckiej Republice Demokratycznej — nazwę Uniwersytet Karola Marksa (*Karl-Marx-Universität*). Przyjmuje się, że data ta stała się początkiem rozwoju tej uczelni jako uniwersytetu socjalistycznego o ludowym charakterze (*sozialistische Volksuniversität*). Od tego czasu, a ściślej od 1949 r. jego mury opuściło 70 000 absolwentów, w tym także wielu Polaków.

W 1984 r. Uniwersytet ten skupiał około 24 000 osób, a mianowicie 3 700 pracowników nauki, w tym 340 profesorów i 420 docentów, prawie 13 000 studentów (w tym ponad 10 000 stacjonarnych) oraz 7 400 pracowników umysłowych (administracyjnych) i robotników obsługi. W liczbie studentów mieści się ponad 1 200 obco-krajowców, w tym także Polaków. W ramach Uniwersytetu działa też znane Towarzystwo im. Jabłonowskiego (*Societas Jablonoviana*), zajmujące się propagowaniem wiedzy o Polsce oraz koordynowaniem współpracy naukowej między ośrodkami PRL i NRD (zob. Iwona Małachowska, *Towarzystwo Naukowe im. Jabłonowskiego*, „Przegląd Zachodni” 3/1979, s. 143).

Uniwersytet Lipski szczyci się wieloma osiągnięciami naukowo-badawczymi i dydaktycznymi oraz szeregiem wybitnych osobistości, które w ciągu wieków zdobywały w nim wiedzę. W okresie od 1949 do 1983 r. 80 jego naukowców otrzymało nagrody państwowe, 49 zostało powołanych do grona członków Akademii Nauk NRD (22 piastuje tę godność obecnie), a 123 zostało zaszczyconych członkostwem różnych gremiów międzynarodowych¹.

Uniwersytet Karola Marksa kładzie duży nacisk na praktyczne efekty swej działalności naukowej, współpracując z 40 kombinatami przemysłowymi i przedsiębiorstwami rolnymi NRD. Niezależnie od tego prowadzi współpracę ze 104 zagranicznymi placówkami naukowymi (uniwersytetami, instytutami badawczymi itp.) w 25 państwach, a wśród nich z Uniwersytetami w Krakowie i we Wrocławiu oraz z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Rzeszowie.

W 1968 r. zostały nawiązane kontakty Uniwersytetu lipskiego, a ściślej — działającego w jego ramach Instytutu Studiów Międzynarodowych (*Institut für internationale Studien*) z Instytutem Zachodnim w Poznaniu, które przerodziły się szybko w stałą zinstytucjonalizowaną współpracę naukową, opartą na wieloletnich i rocznych porozumieniach. Polega ona na wymianie pracowników naukowych, umożliwiającej im wzajemne prezentowanie (w formie wykładów lub publika-

¹ Za „Leipziger Volkszeitung” z 1-2 XII 1984.

cji efektów badań lub prowadzenie kwerendy naukowej, na wydawaniu wspólnych prac, a zwłaszcza na organizowaniu wspólnych konferencji naukowych, które począwszy od 1971 r. odbywają się corocznie raz w Polsce, raz w NRD. Rozwój tej współpracy do 1981 r. został przedstawiony w „Przeglądzie Zachodnim” 5-6/1981 (ss. 243-244). Uzupełniająco dodać można, że przypadająca na 1982 r. wspólna konferencja została włączona do zorganizowanego przez Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu lipskiego w dniach 3 i 4 maja 1983 r. międzynarodowego sympozjum naukowego na temat „Nauka, kultura i środki masowego przekazu w walce o rozbrojenie”, w którym to sympozjum wzięła aktywny udział delegacja Instytutu Zachodniego². Z kolei w dniach 18 i 19 października tegoż roku odbyła się w Poznaniu kolejna konferencja obu instytutów na temat „Pozycja prawna Niemiec i Niemców w latach 1945-1949, także z punktu widzenia aktualnych aspektów tej problematyki”³. W 1984 r. wspólna konferencja, o czym będzie jeszcze mowa, odbyła się w Lipsku w nawiązaniu do obchodów 575-lecia istnienia Uniwersytetu Karola Marksa.

*

Obchody jubileuszowe rozpoczęły się dnia 1 grudnia 1984 r. specjalnymi otwartymi posiedzeniami wydziałów (*Fakultäten*) Uniwersytetu, związanymi z nadaniem 17 osobom tytułów doktora *honoris causa*, przyznanych przez Radę Naukową Uniwersytetu Karola Marksa. W gronie uhonorowanych tym tytułem znaleźli się: zastępca przewodniczącego Rady Ministrów NRD dr rer. oec. Gerhard Weiss, przedstawiciele różnych ośrodków naukowych NRD oraz uczeni ze Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Wielkiej Brytanii, Francji, RFN i Japonii. Samo wręczenie dyplomów doktorskich nastąpiło na uroczystej jubileuszowej sesji Senatu Akademickiego.

Główna uroczystość (akademia jubileuszowa) odbyła się dnia 2 grudnia 1984 r. w wielkiej sali koncertowej nowego gmachu lipskiej filharmonii (*Neues Gewandhaus*). Zaszczyciło ją wiele osobistości życia politycznego i kulturalnego NRD, a wśród nich prof. dr h.c. Kurt Hager, członek Biura Politycznego i sekretarz Komitetu Centralnego Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności (*SED*). Przekazał on adres gratulacyjny sekretarza generalnego KC *SED* i przewodniczącego Rady Państwa NRD Ericha Honeckera. Gratulacje nadesłał także przewodniczący Rady Ministrów NRD Willi Stoph. W uroczystości uczestniczyli konsulowie generalni Związku Radzieckiego i Polski w Lipsku, rektorzy uniwersytetów i szkół wyższych NRD, rektorzy, prezydenci lub delegaci szeregu szkół wyższych z czterech kontynentów, w tym współpracujących z Uniwersytetem lipskim uczelni Krakowa, Wrocławia i Rzeszowa. Instytut Zachodni reprezentowali członkowie jego dyrekcji: prof. dr Antoni Czubiński, prof. dr Lech Janicki i mgr Wiesław Kijak.

² Prof. dr Antoni Czubiński wygłosił referat w części plenarnej sympozjum pt. *Działalność PRL na rzecz wychowania dla pokoju*, a prof. dr Lech Janicki omówił w grupie roboczej I zagadnienie stosunków między PRL i RFN w aspekcie kształtowania międzynarodowego klimatu zaufania. Materiały tego sympozjum zostały opublikowane w zbiorze pt. *Science, Culture and Mass Media in the Struggle for Disarmament. International Scientific Symposium organized by the Institut for International Studies of the Karl-Marx-University Leipzig, Leipzig (German Democratic Republic), 3 and 4 May 1983. Verlag Zeit im Bild Dresden.*

³ Na konferencji tej referat wprowadzający do dyskusji wygłosił prof. dr hab. Lech Janicki z IZ. Uczestniczyli w niej, obok pracowników IZ, zwłaszcza Zakładu Nauk Prawnych: doc. dr hab. Roman Jasica z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, doc. dr hab. Jerzy Tyranowski z UAM w Poznaniu oraz dr Jan Barcz z Instytutu Badania Prawa Sądowego Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie. Instytut Studiów Międzynarodowych w Lipsku reprezentowali: dyrektor prof. dr sc. Walter Poeggel, prof. dr sc. Wolfgang Menzel i pracownik naukowy Claus Judt.

Rektor Uniwersytetu Karola Marksa prof. dr sc. dr h.c. Lothar Rathmann przedstawił w obszernym referacie zarys dziejów tej uczelni, główną uwagę poświęcając 39-letniemu okresowi po II wojnie światowej, który określił jako najważniejszy, zwieńczający całą historię Uniwersytetu, jako okres, w którym — jak zaznaczył — ziściły się idee i pragnienia jego założycieli („magistrów i scholarów” z 1409 r.), tj. w którym dzięki istnieniu pokojowego socjalistycznego państwa niemieckiego można było udzielić bez zastrzeżeń pozytywnej odpowiedzi w kwestii sensu pracy naukowej. Najbardziej doniosłe znaczenie przypisał rektor Rathmann trzem czynnikom powojennych rewolucyjnych przemian w wyzwolonej przez Związek Radziecki od faszyzmu części Niemiec: przełamaniu przywileju edukacyjnego klas posiadających na rzecz młodzieży robotniczej i chłopskiej, wprowadzeniu marksizmu — leninizmu do sal wykładowych oraz ukształtowaniu się antyfaszystowsko-demokratycznej profesury. Podkreślił zarazem, że przed Uniwersytetem — jubilatem stoją nowe wielkie zadania naukowe, nie mające w swej złożoności i zasięgu odpowiednika w jego historii.

Uroczystą akademię uświetnił koncert, na który złożyły się utwory Georga Philippa Telemanna i Maxa Regera, a zakończyła prapremiera skomponowanej w latach 1952 - 1983 symfonii chóralnej *Pokój (Der Frieden)* lipskiego kompozytora Karola Ottomara Treibmanna do słów Volkera Brauna, w wykonaniu lipskiego chóru uniwersyteckiego z udziałem solistów, pod batutą prof. dra Maxa Pommera.

Tego samego dnia, również w sali koncertowej *Neues Gewandhaus*, odbył się z okazji jubileuszu specjalny koncert symfoniczny w wykonaniu orkiestry filharmonii lipskiej pod dyrekcją prof. Kurta Masura (jednego ze wspomnianych 17 nowych doktorów h.c. Uniwersytetu Karola Marksa), na który złożyły się utwory Richarda Wagnera, Feliksa Mendelssohna-Bartholdy'ego i Roberta Schumanna.

Z okazji jubileuszu władze uniwersyteckie przyznały Medal Honorowy (*Ehrenmedaille*) Uniwersytetu Karola Marksa przewodniczącemu Rady Okręgu Lipskiego Rolfowi Opitzowi oraz profesorowi filozofii na tejże uczelni drowi sc. drowi h.c. Hermannowi Leyowi. Nadburmistrz miasta Lipska dr rer. oec. Karl-Heinz Müller otrzymał godność Senatora Honorowego (*Ehrensator*) Uniwersytetu. 52 przedstawicieli życia naukowego, kulturalnego, społeczno-politycznego i gospodarczego NRD, zasłużonych w rozwijaniu współpracy z Uniwersytetem lipskim wyróżniono Odznaką Honorową (*Ehrendadel*) tej uczelni. Przyznano ją także sześciu osobom z zagranicy, w tym profesorom Antoniemu Czubińskiemu i Lechowi Janickiemu z Instytutu Zachodniego w Poznaniu, a nadto 144 wyróżniającym się pracownikom Uniwersytetu Karola Marksa.

Oprawę obchodów stanowiły okolicznościowe przyjęcia, wydane z okazji jubileuszu przez okręgowe i miejskie władze administracyjne, tj. przez wspomnianych już przewodniczącego Rady Okręgu Lipskiego i przez nadburmistrza Lipska wspólnie z rektorem Uniwersytetu.

*

Nawiązując do obchodów jubileuszowych członkowie dyrekcji Instytutu Zachodniego przeprowadzili w dniu 3 grudnia 1984 r. rozmowy z przedstawicielami kierownictwa Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Karola Marksa na tematy, związane z dalszą współpracą, zwłaszcza w 1985 r.

W dniach 4 i 5 grudnia odbyła się kolejna doroczna konferencja robocza obu instytutów. Miała ona za temat „Aktualne problemy rozwoju wewnątrzpolitycznego w RFN”. Obrady otworzyli wspólnie dyrektorzy obu instytutów prof. dr sc. Walter Pöggel i prof. dr hab. Antoni Czubiński, po czym referat wprowadzający ze „Przegląd Zachodni, nr 5-6, 1985” Instytut Zachodni

strony instytutu lipskiego przedstawił prof. dr sc. Wolfgang Menzel (publikujemy jego tekst w wersji rozszerzonej pt. *Niektóre aspekty sytuacji wewnętrznej RFN w niniejszym zeszycie*). Ze strony Instytutu Zachodniego referat wprowadzający wygłosił prof. dr hab. Lech Janicki i to na temat rozwoju prawno- i partyjnopolitycznego RFN od początku jej istnienia, ze szczególnym uwzględnieniem okresu rządów koalicji SPD/FDP oraz jej upadku i ponownego dojścia do władzy CDU/CSU (w koalicji z partią liberalną). Na tle obu referatów toczyła się następnie ożywiona dyskusja, której istotny problem stanowiły rozmiary „zmiany” (*Wende*) w RFN w przebiegu września i października 1982 r. Rozważano, czy była to istotna zmiana, czy też chodzi tu jedynie o kontynuację dotychczasowych podstawowych strategicznych założeń ustrojowo-politycznych RFN na kanwie odmiennej taktyki, po części powrotu do dawnej praktyki politycznej z pierwszego okresu rządów chadeckich w RFN. Nie podlegał wątpliwości pogląd, że owa „zmiana” zaczęła się przejawiać po części już w drugiej fazie rządów socjaldemokratyczno-liberalnych oraz że z drugiej strony nie dotknęła ona wszystkich dziedzin życia polityczno-społecznego w RFN, w niektórych z nich bowiem występuje wyraźna kontynuacja dotychczasowej polityki. Nie była to też zmiana jednorazowa, jest to swego rodzaju proces otwarty, płynny, uykający na razie jednoznacznym ocenom. Nie ulega przy tym wątpliwości, że chociaż ważniejsze ustawy z okresu koalicji SPD/FDP nie zostały dotąd uchylone to jednak szereg — znaczących niekiedy, choć niezbyt licznych i nie zawsze możliwych do zrealizowania lub w pełni zrealizowanych — reform socjalno-politycznych (przedsięwzięć reformistycznych) z okresu rządów koalicji SPD/FDP ulega praktycznie po 1982 r. ograniczeniom, odpowiadającym interesom kół wielkiego kapitału. To z kolei — zwłaszcza na tle nierozwiązanego, a nawet nasilającego się zjawiska i problemu bezrobocia — nie może pozostać bez ujemnego wpływu na rezonans polityki nowego rządu w szerokiej opinii społecznej, bulwersowanej w dodatku różnymi aferami, związanymi choćby z systemem finansowania partii politycznych w RFN i z różnymi nadużyciami na tym tle.

I te problemy były przedmiotem rozważań konferencji, nie wyłączając nowych elementów systemu partyjnego RFN, związanych z jednej strony z odnotowywanym po „zmianie” z 1982 r. spadkiem rezonansu społecznego FDP, a z drugiej — z wejściem do Bundestagu partii Zielonych z jej po części niekonwencjonalnymi założeniami politycznymi, mającymi oddźwięk także w sferze prawa państwowego (konstytucyjnego), np. w kwestii charakteru mandatu poselskiego. Na szersze omówienie problemów konstytucyjnoprawnych nie pozwoliły już ramy czasowe sesji.

W obradach i dyskusji uczestniczyli pracownicy i współpracownicy Instytutu Studiów Międzynarodowych (prof. dr sc. Manfred Prembler, doc. dr Fritz Halm, doc. dr sc. Wolfgang Kleinwächter, dr Rosemarie Jarosch, dr Aribert Ondrusch, Manfred Eissner i Cornelia Tautz), a z ramienia Instytutu Zachodniego: doc. dr hab. Anna Wolff-Powęska, dr Piotr Kalka, dr Stanisław Lisiecki, dr Bernard Perlak, mgr Jolanta Koprucka, mgr Wacław Miziniak.

Lech Janicki

KONFERENCJA W LOCCUM

W dniach 20-22 września 1985 r. w Akademii Ewangelickiej w Loccum k. Hanoweru odbyła się konferencja poświęcona analizie stanu stosunków kształtujących się pomiędzy PRL i RFN. Brało w niej udział 30 uczestników polskich
Przegląd Zachodni, nr 5-6, 1985

